

ROCZ NIK LUBUS KI

33

PRZEGLĄD ŻYCIA
SPOŁECZNO-POLITYCZNEGO
W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

**ROCZNIK
LUBUSKI**

LUBUSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

**ROCZNIK
LUBUSKI
Tom 33, część 2**

**PRZEGLĄD ŻYCIA
SPOŁECZNO-POLITYCZNEGO
W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM
Z DOROBKU ZIELONOGÓRSKIEGO
ŚRODOWISKA POLITOLOGICZNEGO**

Pod redakcją
Bernadetty Nitschke

Zielona Góra 2007

REDAKTOR NACZELNY

Bogdan Idzikowski

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Marian Eckert, Żyvia Leszkowicz-Baczyńska
Leszek Gołdyka, Edward Hajduk
Zbigniew Izdebski, Tomasz Jaworski
Barbara Kołodziejska, Zbigniew Kurcz (Wrocław)
Jan Kurowicki, Wojciech Sitek (Wrocław)
Wojciech Strzyżewski, Andrzej Toczewski
Zdzisław Wołk

Sekretarz: Ewa Narkiewicz-Niedbalec

RECENZENT

Dr hab. prof. UAM Marek Żyromski

REDAKCJA WYDAWNICZA

Aldona Reich

KOREKTA TŁUMACZEŃ STRESZCZEŃ

Agnieszka Rożewska

SKŁAD KOMPUTEROWY

Beata Bukowiec

PROJEKT OKŁADKI

Witold Michorzewski

ISSN 0485-3083

Wydanie publikacji dofinansowane przez:
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Województwo Lubuskie
Miasto Zielona Góra
Uniwersytet Zielonogórski

© Copyright by Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 2007

Druk: Studio 1, Zielona Góra

SPIS TREŚCI

WSTĘP (Bernadetta Nitschke)	9
-----------------------------------	---

I. POSZUKIWANIE TOŻSAMOŚCI

DARIUSZ MISZEWSKI	
Kształtowanie się świadomości regionalnej mieszkańców województwa lubuskiego	17
BERNADETTA NITSCHKE	
Wspólne dziedzictwo kulturowe jako pomost porozumienia mieszkańców ziemi lubuskiej	33
TOMASZ BANASZAK	
Kłopoty idei regionalizmu	47
FATIMA NOWAK-MAŁOLEPSZA	
Ludność ukraińska na ziemi lubuskiej po II wojnie światowej	55
STEFAN DUDRA	
Cerkiew św. Mikołaja jako element zachowania tożsamości ludności prawosławnej w Zielonej Górze	73

II. POTENCJAŁ REGIONU

ROBERT SKOBELSKI	
Problemy rozwoju gospodarczego Ziemi Odzyskanych w pierwszym powojennym dziesięcioleciu (1945–1955)	89
RADOSŁAW DOMKE	
Początki działalności instytucji użyteczności publicznej w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1948–1956	121
WALDEMAR SŁUGOCKI	
Współpraca przygraniczna w dobie wyzwań polityki strukturalnej Unii Europejskiej 2007–2013	145
EDWARD JAKUBOWSKI	
Województwo lubuskie – potencjał infrastruktury regionu	159
ANNA ŁOŚ-TOMIAK, JOANNA WYRWA	
Lubuski sektor pozarządowy podstawą budowy lokalnego społeczeństwa obywatelskiego	177

III. AKTYWNOŚĆ POLITYCZNA

RYSZARD ZARADNY

Władze lokalne Zielonej Góry w pierwszych latach powojennych 205

IWONA KORCZ

Kompetencje lubuskiego lidera 229

ANNA GARBIEŃ, KATARZYNA KRZESZOWSKA,

ANDRZEJ MAŁKIEWICZ

Uwarunkowania wyników wyborów sejmowych w Polsce w 2005 r. 249

JAROSŁAW FLAKOWSKI

Geografia polityczna województwa lubuskiego po wyborach roku 2006.

Analiza wybranych zagadnień 281

CONTENTS

PREFACE (Bernadetta Nitschke)	9
-------------------------------------	---

I. SEARCHING FOR IDENTITY

DARIUSZ MISZEWSKI Shaping of the Regional Awareness of the Inhabitants of the Lubuskie Province	17
BERNADETTA NITSCHKE Mutual Cultural Inheritance as an Agreement Platform Inhabitants of the Lubuskie Region	33
TOMASZ BANASZAK Problems of the Idea of Regionalism	47
FATIMA NOWAK-MAŁOLEPSZA Ukrainian People in the Lubuskie Region after World War II	55
STEFAN DUDRA St. Nicholas Church as the Element of Preserving the Identity of the Orthodox People in Zielona Góra	73

II. POTENTIAL OF THE REGION

ROBERT SKOBELSKI Problems of Economic Development in the Regained Territories during the First Ten Years after the War (1945–1955)	89
RADOSŁAW DOMKE Beginnings of the Activity of Public Utility Institutions in Gorzów Wielkopolski in the Years 1948–1956	121
WALDEMAR SŁUGOCKI Borderland Cooperation in the Age of the Challenges of the EU's Structural Policy 2007–2013	145
EDWARD JAKUBOWSKI Lubuskie Province – the Potential of the Region's Infrastructure	159
ANNA ŁOŚ-TOMIAK, JOANNA WYRWA Lubuskie Non-Governmental Sector as a Foundation for Creating a Local Civic Society	177

III. POLITICAL ACTIVITY

RYSZARD ZARADNY	
Zielona Góra's Local Authorities in the First Post-War Years	205
IWONA KORCZ	
Competence of the Lubuskie Province Leader	229
ANNA GARBIEŃ, KATARZYNA KRZESZOWSKA, ANDRZEJ MAŁKIEWICZ	
Conditioning of the Results of the Parliamentary Elections in Poland in 2005	249
JAROSŁAW FLAKOWSKI	
Political Geography of the Lubuskie Province after the 2006 Elections. Analysis of Selected Issues	281

WSTĘP

Województwo lubuskie w obecnym kształcie posiada stosunkowo krótkie tradycje. Na mapie Polski pojawiło się w roku 1998, w wyniku reformy podziału terytorialnego kraju. Specyfikę województwa stanowi dotychczasowy bagaż doświadczeń jego poprzedników, tzn. województwa gorzowskiego i zielonogórskiego. Województwa te borykały się z problemami właściwymi wszystkim jednostkom terytorialnym, powstałym na Ziemiach Zachodnich i Północnych Polski. Znamienny był dla nich zwłaszcza widoczny przez wiele lat brak identyfikacji ludności z miejscem zamieszkania. Nie mogło być jednak inaczej, gdyż tę społeczność w 80,4% tworzyli przesiedleńcy, repatrianci i reemigranci. Ludność autochtoniczna stanowiła zaledwie 19,6% i zamieszkiwała głównie obszar Śląska Opolskiego¹.

Procesom integracyjnym, a zwłaszcza identyfikacji regionalnej nie sprzyjała konsekwentnie realizowana wizja socjalistycznego państwa. Z tego względu podkreślanie identyfikacji regionalnej w najlepszym razie nie znajdowało zrozumienia, a nawet spotykało się z potępieniem. Ponadto nowym mieszkańcom Ziemi Zachodnich i Północnych trudno było porzucić więź uczuciową ze swoją dotychczasową „ojczyzną prywatną” i tym samym związać się z nową.

Na potwierdzenie można przytoczyć badania przeprowadzone w 1987 roku przez Henryka Galusa na kilkunastu rodzinach ze Lwowa i Wilna – osiedlonych w Gdańsku w latach 1945–1947. Był to wywiad kwestionariuszowy na temat stosunku do Rosjan, Ukraińców i Litwinów jako sąsiadów na kresach wschodnich oraz Niemców na Pomorzu. Odpowiadając na pytanie prawie wszyscy zadeklarowali uczucie zagrożenia ze strony Niemców. Obawę tę argumentowano twierdzeniem, że są oni im mniej znani i trudniej się przed nimi bronić w sytuacjach zagrożenia. Jednocześnie ankietowani wskazywali, że lepiej znają Rosjan, Ukraińców, Białorusinów i Litwinów. W związku z tym ta postać wrogości była im bardziej swojska. Obcość w stosunku do Niemców i autochtonów potęgowało ponadto zetknięcie z obiektami nie-

---

¹L. KONIŃSKI, *Procesy ludnościowe na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945–1960*, „Prace geograficzne”, nr 40, 1993, s. 58.

mieckiej kultury materialnej². Sytuacja ta uległa zmianie, ale był to proces długofalowy.

Podobne zjawisko braku identyfikacji było widoczne również na obszarze województwa gorzowskiego i zielonogórskiego. Wywarło to niebagatelny wpływ na specyfikę życia społeczno politycznego w regionie, który w obecnym kształcie podziału terytorialnego kraju tworzy województwo lubuskie.

Podjęte w niniejszym tomie kwestie zostały podzielone na trzy bloki tematyczne:

- I. Poszukiwanie tożsamości.
- II. Potencjał regionu.
- III. Aktywność polityczna.

Pierwsza część zawiera rozważania dotyczące identyfikacji i związków z nową „małą ojczyzną”. W tym wypadku istotną okazała się koncentracja nad samą istotą idei regionalizmu i znaczenia dziedzictwa kulturowego. Na tej bazie możliwe stało się prześledzenie etapów budowy świadomości regionalnej mieszkańców województwa lubuskiego. Celowo wyeksponowana została w tym wypadku ludność prawosławna, dla której zmiana „małej ojczyzny” stanowiła największy szok kulturowy.

Zadanie następczej części koncentruje się wokół kwestii przedstawienia potencjału regionu. Punktem wyjścia w tym wypadku stało się odniesienie do historii, a zwłaszcza problemów rozwoju gospodarczego, jakie pojawiły się na Ziemiach Zachodnich i Północnych w pierwszym powojennym okresie. Gospodarka centralnie planowana, jaką przyniósł ze sobą nowy system, wywarła niebagatelny wpływ na potencjał obecnego województwa lubuskiego. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stawia jednak przed województwem zupełnie nowe wyzwania, które w zasadniczy sposób weryfikują dotychczasowy sposób myślenia oraz zachowań zarówno społeczności lokalnych, jak i ich władarzy.

Ostatnia część odwołuje się do sfery aktywności politycznej mieszkańców województwa lubuskiego. Mamy możliwość poznania ich zachowań politycznych począwszy od 1945 roku. Poprzedni system dawał jednak w tym zakresie bardzo ograniczone spektrum działania. Nakładająca się na to specyfika ludnościowa regionu znajduje wyraźne odzwierciedlenie w geografii politycznej województwa po dzień dzisiejszy.

Prezentowany tom stanowi przyczynek do poznania specyfiki życia społeczno-politycznego w województwie lubuskim. Przedstawione artykuły stanowią również próbę przybliżenia działalności naukowej środowiska

---

²H. GALUS, *Syndrom niemiecki u ludności rodzimej i napływowej na Pomorzu Wschodnim*, „Przegląd Zachodni”, nr 2, 1991, s. 65–66.

politologów skupionych wokół Instytutu Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, które pozostaje otwarte na współpracę z naukowcami reprezentującymi pokrewne dziedziny nauki.

* * *

Idea powstania prezentowanego tomu „Rocznika Lubuskiego” związana jest z dziesięcioleciem działalności Instytutu Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Instytut Politologii powstał 1 maja 1997 r. w wyniku prac JM Rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej prof. dr. hab. Hieronima Szczegóły, prof. dr. hab. Bronisława Pasierba i prof. dr. hab. Alberta Pawłowskiego. Niebagatelny wpływ na powołanie Instytutu wywarli również prof. dr. hab. Mariusz Gulczyński oraz prof. dr. hab. Lesław Koćwin. Pierwszym dyrektorem Instytutu był prof. dr. hab. Bronisław Pasierb. Początkowo kadre naukowo-dydaktyczną Instytutu tworzyło: dwóch profesorów zwyczajnych (Mariusz Gulczyński, Bronisław Pasierb), sześciu profesorów nadzwyczajnych (Barbara Gola, Olgierd Cetwiński, Mirosław Karwat, Lesław Koćwin, Tadeusz Marczak, Albert Pawłowski), trzech adiunktów (Bernadetta Nitschke, Teresa Suleja, Ryszard Zaradny) oraz sześciu asystentów.

W chwili obecnej Instytut zatrudnia 30 osób, w tym ośmiu profesorów nadzwyczajnych, 20 adiunktów i dwóch asystentów. Instytutem kieruje prof. UZ Bernadetta Nitschke wraz z zastępcą dr. Ryszardem Michalakiem. Na strukturę Instytutu składają się zakłady, w ramach których prowadzona jest działalność naukowo-badawcza. Obecnie w obrębie Instytutu Politologii funkcjonuje siedem zakładów:

– **Zakład Stosunków Międzynarodowych**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: istota i funkcje internacjologii, uczestnicy stosunków międzynarodowych, polska polityka zagraniczna, wyznaczniki polityki zagranicznej, struktury organizacyjne współczesnego świata i ich ewolucja, główne problemy współczesnego świata, stosunki transatlantyckie, istota i formy integracji europejskiej, koncepcje integracji europejskiej, uwarunkowania i etapy rozwoju integracji europejskiej, status prawno-ustrojowy Unii Europejskiej, Polska w Unii Europejskiej. Zakładem kieruje dr. hab. Stefan Dudra. Pracownikami Zakładu są: dr Dariusz Miszewski, dr Tomasz Klin, mgr Edward Jakubowski;

– **Zakład Systemów Politycznych**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: system polityczny i jego elementy, typologia systemów politycznych, komparatystyka współczesnych systemów politycznych, współczesne

teorie demokracji, funkcje wyborów w systemach demokratycznych i autorytarnych, systemy wyborcze, typologia reżimów politycznych, struktura i funkcje parlamentu, pozycja głowy państwa, kompetencje rządu, władza sądownicza w systemie politycznym, miejsce partii i grup interesów w systemie politycznym, rywalizacja polityczna, system polityczny RP, społeczeństwo obywatelskie. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Andrzej Małkiewicz. Pracownikami Zakładu są: dr Ryszard Zaradny, dr Agnieszka Opalińska, mgr Tomasz Lewndowski;

– **Zakład Państwa i Prawa**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: pojęcie i istota państwa, koncepcje genezy państwa, państwo–społeczeństwo–naród–jednostka oraz ich relacje w rozwoju historycznym, formy państwa, funkcje państwa, koncepcje państwa we współczesnej myśli polityczno-prawnej, pojęcie prawa, norma prawna, przepis prawny, stosunek prawny, źródła prawa, system prawa. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Bernadetta Nitschke. Pracownikami Zakładu są: dr Leszek Kania, dr Joanna Markiewicz, dr Fatima Nowak-Małołepsza, dr Waldemar Sługocki;

– **Zakład Teorii Polityki**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: teoria i praktyka – spory dotyczące roli myślenia teoretycznego, podejście normatywne w polityce, podejście empiryczne w polityce, podejście krytyczne w polityce, podejście historyczne w polityce, teorie władzy politycznej, teorie podmiotowości, teorie działań politycznych, teorie kultury politycznej, teorie zmiany i rozwoju politycznego, metodologia badań politologicznych. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Wiesław Hładkiewicz. Pracownikami Zakładu są: dr Tomasz Banaszak, dr Adam Ilciów, dr Piotr Łukowski, dr Wojciech Perczak;

– **Zakład Marketingu Politycznego**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: definicje i koncepcje marketingu politycznego, historyczny rozwój marketingu politycznego, rynek polityczny, rynek wyborczy, produkt polityczny, kreowanie wizerunku polityków i partii, rodzaje kampanii w marketingu politycznym, planowanie strategiczne kampanii, narzędzia używane w kampaniach i ich systematyzacja, marketing polityczny a kultura polityczna, wpływ marketingu politycznego na zachowania wyborcze, efektywność i krytyka działań marketingowych we współczesnej demokracji. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Günter Erbe. Pracownikami Zakładu są: dr Ryszard Kessler, dr Iwona Korcz, dr Anna Łoś-Tomiak, dr Lilla Młodzik;

– **Zakład Historii Idei i Ruchów Społecznych**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: definicje i struktura myśli politycznej, metody i środki realizacji myśli politycznej, główne kierunki i ewolucja myśli politycznej, współczesna myśl polityczna, źródła ideowe i podstawowe wartości polskiej myśli politycznej, twórcy i nurty polskiej myśli politycznej, pojęcie ruchu społecznego, geneza i determinanty formowania się ruchów społecznych, struktura ruchów społecznych, ruchy społeczne jako forma działania zbiorowego, zjawisko instytucjonalizacji oraz profesjonalizacji ruchów społecznych, dziewiętnastowieczne i dwudziestowieczne ruchy społeczne, geneza i koncepcje programowe nowych ruchów społecznych. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Bohdan Halczak. Pracownikami Zakładu są: dr hab. prof. UZ Jarosław Macała, dr Robert Potocki, dr Ryszard Rauba, dr Marek Trojanowski;

– **Zakład Najnowszej Historii Politycznej**, którego celem jest prowadzenie badań naukowych oraz kształcenie studentów m.in. w zakresie następujących zagadnień: skutki I wojny światowej, ład wersalski, wielki kryzys ekonomiczny, totalitaryzmy w XX wieku; przyczyny, przebieg i rezultaty II wojny światowej; podział Europy i świata na dwa systemy, zimna wojna, upadek kolonializmu, problem niemiecki, integracja europejska, upadek realnego socjalizmu i kryzys ZSRR, ruchy wolnościowe i demokratyczne w Europie Środkowej i Wschodniej; polityczne aspekty odrodzenia niepodległego państwa polskiego, kształtowanie granic państwa; polityka zagraniczna II RP, reformy społeczno-gospodarcze II RP, przewrót majowy w 1926 roku i rządy sanacji, Polska w latach II wojny światowej, wielkie mocarstwa wobec Polski; powojenna Polska; kształt terytorialny, ludność, potencjał ekonomiczny; system polityczny; monopolizacja władzy, geneza stalinizmu, zakres i formy uzależnienia od ZSRR; opozycja: przemiany, formy walki; rola Kościoła rzymskokatolickiego, polityka wyznaniowa PRL, NSZZ „Solidarność” i przemiany lat 80., stan wojenny, początki transformacji ustrojowej. Zakładem kieruje dr hab. prof. UZ Olgierd Kiec. Pracownikiem Zakładu jest dr Ryszard Michalak.

Naukowe środowisko politologiczne w Zielonej Górze jest bardzo młode, przy czym Instytut, mimo niewielkiej tradycji, przeprowadził szereg konferencji naukowych. Niektóre z nich mają już charakter cykliczny. Dotyczy to konferencji organizowanych przez prof. UZ Bohdana Halczaka, które podejmują problematykę mniejszości narodowych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Instytut uczestniczy we wspólnym przedsięwzięciu wszystkich środowisk politologicznych w kraju, jakim jest pismo „Athe-

neum”. Wydaje również wspólnie z Instytutem Historii „Studia historyczno-politologiczne”.

Kadra Instytutu jest stosunkowo młoda, bardzo ambitna, w pełni rozwoju naukowego. Przygotowywane są kolejne prace habilitacyjne, doktorskie i monografie, które dostrzegane są nie tylko w kraju, ale i szeroko za granicą. Kolejni absolwenci politologii finalizują swe prace doktorskie i podejmują prace w Instytucie.

Bardzo dobra jest współpraca pomiędzy pracownikami Instytutu a studentami, którzy w dużej części angażują się w działalność samorządu akademickiego, w życie Uczelni i w różne formy życia studenckiego w sposób wykraczający poza typowe sytuacje na wyższych uczelniach, należą też do najaktywniejszych studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego. Co zaś najważniejsze, bardzo duże jest zaangażowanie w zdobywanie wiedzy, w większości wypadków – w sposób wykraczający poza standardy. Jednocześnie nasi absolwenci stosunkowo często uzyskują zatrudnienie zgodnie z wykształceniem, czyli w różnych instytucjach samorządowych, w partiach politycznych, w biurach poselskich, w mediach, jako rzecznicy prasowi etc. Mimo że współczynnik bezrobocia wśród absolwentów w województwie lubuskim należy do najwyższych w kraju, na naszych absolwentów jest zapotrzebowanie.

Bernadetta Nitschke